

Iš rankraščinio palikimo

JUOZO GIRNIAUS IR BRONIAUS KUZMICKO SUSIRAŠINĖJIMAS

Apie Juozą Girnių kaip filosofą sužinojau ir pradėjau juo domėtis baigdamas vidurinę mokyklą, kai gavęs kelis žurnalo „Židinys“ numerius perskaičiau jo straipsnius apie M. Heideggerio filosofiją. Vėliau mane pasiekdavo atsitiktinės žinios apie Juozą Girnių kaip „Lietuvių enciklopedijos“, žurnalo „Aidai“ redaktorių, filosofijos knygų ir straipsnių autorių, atidžiai besidomintį gimtosios šalies kultūrinio gyvenimu, o ypač – filosofų darbais. Jo paties veikalai Lietuvoje buvo laikomi bibliotekų specfonde, su jais susipažinti buvo galima tik gavus leidimą. Enciklopedijose ir kituose oficialiuose leidiniuose apie J. Girnių buvo rašoma tendencingai, laikantis sovietinių ideologinių stereotipų. Tuo pat metu kai kurie Vilniaus universiteto filosofai (J. Repšys, B. Genzelis) su juo susirašinėjo tiesiogiai keisdami mintimis.

Mūsų susirašinėjimas prasidėjo, kiek prisimenu, Jo iniciatyva. Svarbiausia tema buvo filosofijos leidiniai ir jų autoriai Lietuvoje. Jis visa tai atidžiai sekė, detalai domėjosi. 1989 metų pradžioje, dalyvaudamas seminare Katalikų universitete Vašingtone, buvau pakviestas apsilankyti pas Jį Bostone. Tą galimybe pasinaudojau, pora dienų praėjo kaip nenutrūkstantis labai turingas pokalbis. Jį domino ne tik filosofija, bet ir politikos pokyčiai, ypač Sąjūdžio veikla. Stebino, kiek daug J. Girnius žino apie tai, kas vyksta Lietuvoje; darė įspūdį Jo atsidasivimas filosofo pašaukimui. Kad susirašinėjimo kontekstas būtų aiškesnis, manau, jog turi būti pateikiami abiejų pusių laišškai, nors savuosius, deja, išsaugojau ne visus.

Bronislovas Kuzmickas

***

1987.VIII.4.

Gerbiamas Daktare,

Jūsų liepos 15 laišką gavau itin greitai. Dėkui už jį.

Šiandien žmona įpakuoja Jums tris siuntinukus. Pirmame – Šalkauskio filosofinių darbų tomas /730 psl./, antrame – E. Levino ir J. Brun knygos, trečiame – G. Marcel, J. Guittou, L. Leprince-Ringuet ir J. Brown /be Kierkegaardo ir Heideggerio, apie mažiau Lietuvoje žinomus Buberį ir Barthą/ populiaraus leidimo knygos. Labiausiai būtų gaila, jeigu nepasiektų Šalkauskis.

Levino biografija duota čionykštės enciklopedijos XIV tome /1958/. Duomenis pateikė jis pats. Rašiau prancūziškai, šia kalba ir atsakė, bet laišką pradėjo žodžiais, kad iš mano laiško padvelkė Lietuvos girių kvapas.

Enciklopediją būtų pravartu pavartyti nuo klaidų apsisaugojimui. Sakysime leidinyje „Laikas ir idėjos“ šiaip jau labai gerame Heideggerio 90 m. sukakties straipsnyje įsivėlė itin nemaloni faktinė klaida: Heideggeris Freiburgo un-te rektoriatas 1933–45. Iš tiesų jis nerektoriavo nė ištisų metų – nuo 1933 balandžio iki 1934 vasario. Autoriui nurodžiau šią klaidą, bet ji nebuvo atitaisyta tos serijos antrame leidinyje.

Filosofijos istorijos barų seriją didžiai vertinu. Tačiau nežinau ką atsakyti dėl Jūsų pasiūlymo. Literaturose viešuma jaučiama. Betgi filosofija – ne literatūra. Tad abejočiau, ar Jums pasisektų sumanymą įvykdyti. Abejoju ir dėl mano paties laiško aukštaitietiško /sielos atlapojimo/. Parašęs tą laišką, kelis kar-

tus svarsčiau, ar nereikėjo į trumpą klausimą tik trumpai ir atsakyti. Kaip išeis, taip darykite. Man rodos, netiktų laišką kaip laišką paskelbti. Įsivaizduočiau, kad apie mane parašote, laiško citatas susiedami savu žodžiu. Betgi vėl: nėra jokios progos.

Grįžtant prie Levino: vienas jo str. buvo ir lietuviškai paskelbtas – tiktų įtraukti į filosofinės minties istoriją. Neužmirštinas ir Izaokas Donskis /žr. LE, t. IV/, paskelbęs ne vieną str. „Logos“ ir „Židinyje“. Iš kunigų prisimintini S. Šultė, J. Lomanas, iš ekonomistų V. Jurgutis, iš teisininkų P. Leonas, Vl. Stanka, medikų – J. Blažys, fizikas-chemikas V. Čepinskis. Dėl visko suminiu – Maironis paskelbė brošiūrėlę apie nuosavybę.

„Tremtinių mokyklos“ mano komplektas taip blogai įrištas, kad netinka atmušti xerox. Gal susirasiu atskirų numerių. Mano disertacija didelis „griozdas“ /mašinėlis 417 puslapių/. Vieną egz. esu pasiuntęs akademijos ar un-to bibliotekai. Be abejo, turėjote mintyje lietuviškąjį santrauką „Laisvė ir būtis“ /vienas str. liko į atspaudą neįtrauktas, o pabaišą, 10 psl., tik neseniai Aiduose išspausdinau/. Pasiųsiu visą su kitu siuntinuku, nes dabar neatėjo mintin. Pridėsiu prie poros knygelių, kurių ir dingimo nebus gaila.

Žmona jau grįžo iš pašto, išsiuntusi minėtąsias knygas.

Linkiu viso labo.

Juozas Girnius

***

Vilnius, 1987 spalio 21.

Gerbiamas Profesoriau,

Šiandien gavau trečią siuntinėlių su knygomis, viso gavau devynias prancūziškas ir angliškas knygas, turbūt visas, kurias siuntėte. Labai dėkoju, visos įdomios ir reikalingos, kiek žinau, jų nėra Vilniaus bibliotekose. S. Šalkauskio raštų tomas nukeliavo į Mokslų akademijos biblioteką, kas iš bėdos jau pakencijama, turiu truputį vilties ją atgauti. Jums išsiunčiau mūsų instituto bendradarbio V. Bagdonavičiaus knygą apie Vydūno filosofiją, tai bus bene vertingiausia šiais metais išleista originali filosofijos knyga. Dviem trimis ateinančiais metais turėtų išeiti gana vertingų verstinių ir originalių filosofijos knygų. Džiuogu, kad pastoviai atsiranda vienas kitas gabus ir do-

ras jaunas filosofas, susidaro, nors ir negausi, bet vis tik rimta filosofinė visuomenė, neblogai skirianti, kas yra kas.

Įdomios ir svarbios yra Jūsų laiškuose parašomos trumpos žinutės apie Lietuvos (prieškarinės) filosofus. Mes daug ko nežinome, be to, esame nelabai dėmesingi faktams (smulkesniems), tai mūsų, išaugusių tam tikroje visuomenėje, kultūringumo stoka, šalia kitų trūkumų.

Dėkoju už knygas. Dėkoju Jūsų žmonai už vargą jas siunčiant.

Linkiu viso labo.

B. Kuzmickas

***

1987.XII.20.

Malonus Daktare,

Jūsų laišką gavau seniau, o dabar jau pasiekė ir V. Bagdonavičiaus knyga apie Vydūną. Skaitysiu su dėmesiu. Prieš spausdindamas „Šamone“ /1936/, Vydūnas buvo mane savaitei „pasisamdęs“ kalbai „prastinti“: pas jį gyvenau ir valgiau, visą rankraštį drauge skaitėme. Didžiai taurus žmogus, nors ir daug kuo „egzotiškas“.

„Kat. fil. koncepcijas“ gavau anksčiau. Gėrėjau, si, kad atkreipėte dėmesį į B. Lonerganą. Tik apgailėjau, kad knygos man neužrašėte. Tačiau, bevartydamas knygas, aptikau, kad turiu Jūsų autografa pirmojo chrestomatijoje /1974/, dovanotoj J. Kėkštui „iš Kumickų šeimos“ /1975.VIII.12/.

Peržvelgiau Kėkšto „Dega vėjai“ ir savo su juo korespondenciją /turiu 155 laiškus bei atvirukus/. Šiek tiek skirtingas jo vaizdas. Visai nesuprantama, kodėl reikėjo kupiūruoti jo atsakymą į „Lit. lankų“ anketą /1959/. Dabar gi jau viešuma, ne tik laiškų, kurie visada buvo vieši.

Literatuose iš tiesų daug atviros savikritikos. Filosofams sunkiau su „viešumu“. Sveikinu Jus už pasisakymą „Ar naudinga sakyti tiesą?“. Skaičiau, kad vienoj konferencijoj ir B. Genzelis /palaikau su juo ryšį/ pasisakęs prieš buldozerinį at. Bet ar daug tokių? Skaudu buvo patirti, kad jau viešumos laiku vyko masinės kratos – knygų konfiskavimas. Ligi R. Šilbajorio literatūrinės knygos ar ligi S. Ylos „Čiurlionio“. Maceinos „Niekšybės paslapties“ konfiskuota apie 200 egz., o mano „Tautos...“ net apie 500–600

egz., „padaugintų elektrografiniu būdu“ /suprantu: panašiai į mūsų xerox/.

Kažką besitikrindamas Pr. Čepėno „Liet. universitete“, aptikau pamirštus stud. Pr. Visvydo atsiminimus apie Kuraitį, Maceiną ir mane. Pasiunčiu šiame laiške. Buvote kartą užsiminę /87.VII.15/ apie mano „išpažinties“ panaudojimą „Filosofijos istorijos baruose“. Visvydo atsiminimai leistų perspektyviau Jums mane priminti. Pr. Visvydas yra ne „klerikalas“, o indiferentas.

Apgailiu, kad MA biblioteka nusavino mano Jums siųstą Šalkauskio raštų I /filosofinį/ tomą. Gal pavyks gauti. Aš manau, kad pats leidėjas /LKMA/ parūpino tą tomą ir MA ir VU bibliotekoms.

Dabar spaudoje Pr. Kuraičio raštų rinktinės tomas. Sudarė ją A. Vaičiulaitis, bet apybraižą apie Kuraitį turėjau parengti aš. Dėl to žmogaus nepaprasto kuklumo turėjau daug vargo. Bibliografinių duomenų buvo tik 23 eilutės /ne puslapiai/. Iš visų pašalių reikėjo telkti medžiagą – bus apie 100 puslapių /daugiau ar mažiau pagal formatą/. Kuraitis atsisakė bet kokių pokalbių, 1926 m. atsisakė ir metropolitito arkivyskupo posto.

Baigiu nuoširdžiai jums linkėdamas laimingų /kūrybingų, taigi sunkių/ metų.

J. Girmius

PS. Rašytojų kasmet atvyksta po kelis, o filosofų težinau du, kurie čia ilgiau viešėjo. O būtų įdomu susitikti. Yra autentiškų filosofų iš visos masės.

***

1987.XII.28.

Malonus Daktare,

Šiuo laišku lyg tęsiu prieš savaitę išsiųstąjį /tikiuosi gausite/.

Kažkoku būdu gavau Jūsų rusiškąją disertaciją. Iš nurodytosios bibliografijos matau, ką dar galėčiau Jums pasiųsti iš man atliekamų knygų. Tikrai pasiūsiu Teilhard du Chardin du pagrindinius veikalus. Dėl šio autoriaus pas mus daug ginčytasi. Man buvo nuostabu, kad aštriai jį puolė ir Maceina. Aš pats šiame ginče likau visai neutralus.

Rusiškai visai nemoku /nebent „čiortu“ nusiukeikti/. Bet šeimoje yra pora suprantančių ir rusų k. Jauniausias sūnus doktorizavosi rusų istorijoje. Vyriausiojo sūnaus, fizikos daktaro, žmona šiek tiek

susigraibo ir rusiškai. Tęsiant aną „išpažintį“, esame „daktaringa“ šeima – penki daktarai /mama apgailėjo, kad nė vienas negydome/. Visi trys sūnūs įsigijo doktoratus, nors gyvenau proletariškai. Filosofijos daktarų esame trys: vidurinis sūnus, vyresniojo sūnaus žmona ir aš.

Buvote užsiminę apie mano „išpažinties“ paskelbimą Filosofijos istorijos baruose. Tai patrauklus pasiūlymas. Tik, kaip rašiau, reikėtų šią „išpažintį“ perduoti, perpinant iš šalies. Tam reikalui aną kartą pasiunčiau buvusio mano studento atsiminimus. O ši kartą įdedu iš mūsiškės enciklopedijos savo str. apie filosofiją. Jis maždaug toks, kokį galėčiau ir dabar pasirašyti.

Palaikau ryšį su dviem iš jūsiškių: su Jumis ir su B. Genzeliu. Jeigu manęs neklaidina nuovoka /ar intuicija/, esate draugiškuose santykiuose. Jam buvo kartą atėjusi mintis gauti mano interviu „Kultūros barams“, o antrą kartą parašyti „Gimt. kraštui“ apie išeivius filosofus. Atsakiau, kad verčiau imtųsi antrosios minties /pokalbis kirstųsi su Jūsų siūlymu/. Jam taip pat pasiunčiau Pr. Visvydo atsiminimus. Gerai ar negerai padariau, jam parašiau ir apie Jūsų siūlymą. Matysite, kaip išeis. Iš esmės man „garbė“ netiek jau daug reiškia.

Labai teisingai pasisakėte, kad tiesą reikia visada sakyti. Vargas tik tas, kad dažnai tiesa lieka nežinoma, kaip iliustravau ankstesniame laiške.

Buvote prasitarę, kad pravartu ir iš šalies užgirsti apie vardus mūsų filosofijos istorijai. Savo pastabas surašau atskirame lapelyje, kad galėtume ir kitiems parodyti, jei būtų reikalo.

Nors kojos ir nebepraslančios, norėtusi dar kartą aplankyti Lietuvą. Senų studijų draugų mažai belikę. Ar susirasčiau jų tarp jaunųjų filosofų? Ar būtų ką veikti per porą savaitių?

Viso labo.

Su šilta pagarba.

J. Girmius

(Atskiras lapelis).

Jonas Steponavičius 1912 Leipzigo un-te įgijo daktaro laipsnį /darbą išspausdino W. Wundto redaguojamame žurnale, žr. A. Jakštas: Mūsų naujoji prozos literatūra, t. II, 1923, p. 259–260/. Tai, atrodo, eksperimentinės psichologijos darbas. Bet Draugijoj

slapyvardžiu Jonas /be jokių priedų/ paskelbė filosofinių straipsnių: Nr. 57 ir vėliau apie 60 psl. studiją numeriuose 69, 71–72, 75 ir 76. Veikė politikoje /seimų narys/, vėliau perėjo į pedagogo darbą. Vėliau išleido du tomus „Psichologiški essays“ /1937 ir 1938, 68 ir 81 psl./ Nurodoma bibliografija – rimta, bet psichologija jam virsta ir parapsichologija. Gyvenimo būdu buvo filosofo prigimties: pasitraukęs į Vokietiją, nėjo į DP stovyklą, o dirbo fabrike, pas ūkininką.

Pora atvejų. L. Karsavinas, kalėdamas Abezės koncentracijos stovykloje, iš stačiatikių perėjo į katalikus. Tai man paliudijo asmuo, drauge su juo kalbėjęs /kai lankiausi Vilniuj, buvau specialiai supažindintas su tuo asmeniu/.

Iš R. Bytauto sužieduotinės M. Kuraitytės /vėliau dail. Ad. Varno žmonos/, kuri dirbdama gailėtingą seserimi Leysin sanatorijoje, jį išlaikė, laiško patyriau, kad R. Bytautas pusantrų metų prieš mirtį grįžo į krikščioniškąjį tėvų tikėjimą.

Nefilosofams tai nebūtų svarbu, bet filosofų atveju tai reikšminga. Tiesa reikalauja ją biografijoje pažymėti.

Surašiau šiuos visus vardus atskiram lapely, kad galėtų juo pasinaudoti ir kiti, jei būtų reikalo.

Juozas Lazauskas iš liet. k. vadovėlių autoriaus pakeltinas į filosofus: J. Mantvilos slapyvardžiu išspausdino Principinės liaudininkų ideologijos idėjas, 1932 / II leid. 1934/. Jau suaugęs žmogus baigė filosofiją ir išspausdino. Šis tas apie pasaulėžiūros sroves ir sukūrius, 1938 /su V. Sezemano įžanginiu puslapėliu/. Būdinga: jeigu ir nedideli kas buvo filosofai, buvo susiję su gyvenimu kaip savo srovių ideologi.

Imu atskirą lapelį grynai informacijai. Gal kuo ji bus naudinga.

Nuvažiavęs Chicagon į A. Maceinos minėjimą, dvi dienas pratūnojau rūsyje – didžiausioj šiame krašte vieno žmogaus surinktoje bibliotekoje.

Tespėjau peržvelgti „Draugijos“ komplektus nuo 1907 iki 1914 /atgaivinta 1919–23/. Įstrigo kelios pavardės, kurios gali būti palaikytos teologais, nors drauge buvo ir filosofai.

Tikro dėmesio vertas kūrybingas, bet palyginti jaunas miręs dr. S. Šultz /1976–1920/. Jis Draugijoje

rašė nuo pradžios, net ir po mirties / buvo likę atsiųstų rankraščių/. Lietė įvairius filosofinius klausimus, daugiausia socialinius – kairiausias iš teologų. Išsami jo biografija duota mūsų enciklopedijos XXX tome. Dalis straipsnių buvo ir atskirai perspausdinti.

Šultzės pokariniai str. Draugijoje: 1914, Nr. 113–114, 115–116; 1921, Nr. 129–130. Vienas str. ir 1923.

Kaip sociologus iš knygų žinosite vysk. K. Palta-roką ir prel. K. Šaulį /jų knygos irgi iš Draugijos/.

Bet, manau, atkreiptinas dėmesys ir į arkiv. /dabar – palaimintąjį/ Jurgį Matulaitį-Matulevičių. Draugijos Nr. 31–32 / 1909/ idėti trys jo str. socialiniais klausimais. Petrapilio dvasinė akademijoje 1907 jis pirmasis pradėjo dėstyti sociologiją. Iš tų trijų Draugijos str. atskira brošiūra išleista „Miestų ir apskritai pramonijos darbininkų klausimas“ 1909, o Petrapily 1918 – „Bažnyčia ir savastis“ /atrodo irgi iš to paties Draugijos numerio/.

Ilgametis moralinės teologijos profesorius Maironis irgi rašė Draugijoje: Nr. 14, 18–19, 23, 26, 31–32. Prieš akis turiu jo brošiūrą; J. Maculevičius: Žemės savastis teologijos supratimu, 1921. „Savastis“ klausimas siejosi ryšium su diskusijomis dėl žemės reformos. Maironis buvo iš konservatyviųjų.

Neužmirštinas ir Patrimpo slapyvardžiu Draugijoje rašęs kun. A. Kaupas /1879–1913/: jo str. „Evoliucija ne revoliucija“ ėjo per 9 numerius, „Visuomenės psichologija“ – per 4 numerius. Išsami jo biografija A. Dambrausko „Užgesusiuose žiburiuose“, p. 91–112. Jis rašė Draugijoje 1907–11.

***

Vilnius, 1988 vasario 4

Gerbiamas Profesoriau,

Labai ačiū Jums už abu laiškus su šventiniais klausimais, už straipsnį „Filosofija“ ir Pr. Visvydo atsiminimus. Dėkoju už pastabas apie filosofus, jos įdomios ir naudingos, tyrinėjant Lietuvos filosofijos istoriją reikalinga visokia informacija.

Beje, Jūsų paminėtas J. Lazauskas pora metų buvo mano mokytojas – Kaune vidurinėje mokykloje mokė rusų k. Liko atmintyje kaip retas keistuolis, kiekvieną pamoką pradėdavome rusiškos abėcėlės kartojimu, taip kad, be abėcėlės, nieko daugiau ir neišmokome.

Išsiųsiu Jums dvi naujas mūsų filosofų knygas – G. Vaitkūno knygą ir 10-jį „Etikos etiudų“ tomelį, kuriame yra V. Bagdonavičiaus straipsnis apie R. Bytautą. Pats kamuojuos prie knygos „Tautos kultūros savimonė“ rankraščio, kuri turėtų išeiti maždaug po metų. Kiek per daug išleidau į istorinę klausimo pusę. Neseniai įteikiau leidyklai XX a. užsienio etikos antologijos rankraštį, tai bus knyga, panaši į 1980 išėjusią estetikos antologiją „Grožio kontūrai“. Dabar eilė XX a. užsienio gnoseologijos antologijai. Gal bus ir daugiau. Yra jaunų žmonių, mokančių „filosofines“ kalbas, mėgstančių versti. Dabar kultūrinė aplinka tokiam darbui nebloga, yra vilties, kad bent taip bus ir toliau.

Labai pritariu Jūsų ketinimui aplankyti Tėvynę. Jaunesnių ir vyresnių filosofų (ir ne tik) tarpe pasisiekimą tikrai turėsite neeilinį. Ir pora savaičių neprailgtų. Tik gerai būrų žinoti iš anksto Jūsų galimo atvykimo laiką. Gavau pakartotinį pakvietimą į Vašingtono Catholic University of America šių metų rudens mėnesiams, nors kol kas nežinau, ar pavyks pasinaudoti. Beje, Jums atvykus Lietuvon būtų ir gera proga plačiau apie Jus parašyti, ką aš vis tik ketinu daryti, Filosofijos istorijos baruose.

Man įdomu, kaip galėjote gauti mano disertaciją. Disertacijos, bent iki šiol, mūsų sąlygomis yra gerokai konjunktūriški darbai. Anaipol ne geriausi, neverta rimtai į jas žiūrėti.

Geriausių linkėjimų jums ir Jūsų šeimai.

B. Kuzmickas

***

Vilnius, 1988 gegužės 14

Gerbiamas Profesoriau,

Labai ačiū Jums už keturias knygas, kurios mane pasiekė gegužės 5 d., nors išsiųstos buvo bene vasario 4. Labai ačiū už Jūsų knygą „Laisvė ir būtis“, kurią man įteikė tautietis bostoniškis. Šiuolaikinės filosofijos knygos vis dar sunkiai įgyjamos, nors, atrodo, reikalai pamažu gerėja. Pradedu konkrečiau reikštis teigiami persitvarkymo padariniai. Apie tai galima spręsti iš dabartinės spaudos Lietuvoje. Kalbant apie knygas, reikia pasidžiaugti, kad po truputį ateina į protą visokie specfondai bibliotekose. Mokslų akademijos Centrinėje bibliotekoje pastoviai veikia net parodėlė knygų, išimtu iš spec-

fondo. Iš žymesnių mokslo knygų mačiau tik Z. Ivinskio raštus ir Jūsų „Laisvė ir būtis“. Šiaip – grožinė literatūra. Kitos Jūsų knygos dar „tebesaugomos“. Bet Respublikinėje bibliotekoje Vilniuje iš specfondo yra išlaisvinta bostoniška „Lietuvių enciklopedija“. Galima gauti bet kurį tomą be jokio leidimo, net pavardės neklausia. Esama ir daugiau gerų ir gera žadančių dalykų, ypač, istorijos, kalbos, tautiškumo klausimais. Tik karingasis ateizmas kol kas neketina „persitvarkyti“. Bet, gal būt, iki laiko...

Filosofijos institute jau turime vieną aspirantę, jūsų filosofijos tyrinetoją. Tai Rasa Maziliauskaitė, kuriai neseniai buvo patvirtinta tokia kandidatines disertacijos tema: „Žmogaus būties problema Juozo Girniaus darbuose“. Mokslinis vadovas – A. Gaidys. Tai taip pat geras dalykas, kad rašomas darbas apie Jus. Aspirantė, atrodo, sugeba mąstyti savarankiškai, ne vien ateistiškai, ir turi gerų norų.

Tai tokios pavasariškos naujienos. Linkiu sėkmės Jums ir Jūsų šeimai.

B. Kuzmickas

***

1988.V.23.

Malonus Daktare,

Jūsų V.14 laišką gavau šiandien tartum pasveikinimą /gimimo dieną/. Šiandien mane pasiekė ir abi knygos. „Etikos etiudų“ šio tomuko tema iš tiesų įdomi. Ankstesnį /II.4/ laišką seniai gavau, tik lūkuriavau atsakyti. Už viską didžiai dėkoju.

Džiaugiuosi geromis žiniomis. Seku Lietuvos spaudą. Paskutiniu metu daug viltingų pasisakymų, net tų /filosofų/, kuriems tiesumas yra sunkiausias. J. Minkevičiaus knyga buvo verta teigiamo įvertinimo.

Sulaukiame daug svečių iš tėvynės. Daug gaučiau ir iš čia vykstama Lietuvon. Tik visi viskuo apsikrovę. Už trejeto dienų inž. dr. paims ir Jums vieną dalyką /tik dar reikės žmonos seserį painformuoti, kam kuris suvenyras/.

Jeigu atvyksite stažuoitis, tame universitete rasiite psichologijos fakulteto dekaną lietuvį, istoriko S. Sužiedėlio sūnų. Gausu toj apylinkėj ir šiaip jaunesniųjų intelektualėsių žmonių. Neatleidžiamai kviečiu aplankyti ir mane /kelionės rūpesčiais pasirūpinsiu/. Bostonas nuo seno didžiuojasi esą Ameri-

kos „Atėnai“ /Harvardas ir keli kiti žymūs universitetai/. Bent dienai kitai – mano butas tuščias, sūnums jį seniai palikus.

Tas keturias knygas buvau pasiuntęs II.4; kartais pakanka ir dviejų mėnesių – priklauso nuo laivan pakrovimo.

Iš TLE sužinojau, kad esate stažavę ir Prancūzijoje. Tad būsite ir knygomis pasirūpinę. Manasis sūnus filosofas /šiaip jau lengvai ir taip rašas/ prancūziškai nemoka. Tad parinksiu Jums ir kitų knygų ta kalba. Tik kai kurios mano skaitytos su pieštuku rankoje. Bent vieną tokią bandymui buvau įdėjęs.

Jeigu neturėtumėte, Jums skirčiau The Encyclopedia of Philosophy /iš pradžių išleista 8 tomai, vėliau 4 tomiais po per 500 didelio formato puslapių/. Iš mano matytų – geriausia. Ne tik sąvokos aptariamoms, bet ir atskiri filosofai, srovės.

Arba galėčiau perleisti prancūzų *Vocabulaire technique et critique de la philosophie* /pokarinis 5-sis leidimas, 1280 psl./, tik sąvokų aptarimai, įdomūs ir atskirų filosofų dėl jų pastabomis.

Informuoju apie santraukinį atspaudą „Laisvė ir būtis“. Netilpo įvadinis str., apžvelgęs istorinį egzistencializmo kelią /1951, Nr. 1/. Pirmoji dalis spausdinta 1951, Nr. 7 ir 8, o antra tik lygiai po metų /1952, Nr. 7 ir 8. Nors ir buvo jau surinkta paskutinio str. pabaiga, ji nebuvo įdėta. Atspaudinau ją tik 1982, Nr. 4 /su atitinkamu paaiškinimu/. Ta pabaiga būtų pravarti anai merginai. Pabandysiu xerox atmušti.

Svarbiausia, kai dabar vėl peržvelgiau, turiu tarti; pasirašau, kas anuomet rašyta, tačiau išskyrus „Pratartinę pastabą“. Kažkodėl joj esama per daug kažkokio atsiribojimo nuo egzistencializmo. Matyt, kai ką „diktavo laikas“. Dėl „laiko“ ir savo pagrindinėj knygoj vieną sakinį įrašiau, kuris tik sąlygiškai galiojo.

„Laisvės ir būties“ beturiu kokių penketą egzempliorių, kaip ir ankstesnės brošiūros „Lietuviškojo charakterio problema“ /o ši brošiūra, taipogi ir kitos knygos, turi savo „istoriją“ tėvynėje/.

Beje, P. Teilhard de Chardin čia savo laiku buvo sukėlęs šokią tokią „audrą“: 1968, Nr. 5 apie jį rašė istorikas J. Jakštas ir filosofijos dr. kun. P. Celiešius. Aš /nuo 1965 red., anksčiau tik red. kolektyvo narys /

laikiauosi neutralios pozicijos: nelaikiau kažkokių pavojumi. O A. Maceina kažkodėl tokį pavojų išvelgė ir polemizavo su kun. A. Rubiku /jau a.a./, intelektualiausiu iš teologų.

Prisiminus prieniškį Maceiną, besidžiaugusį, jog jam teko gimti lietuviškiausiam mūsų krašto kampelyje, toks prierašas: pernai kalbėjau jo minėjime New Yorke ir Chicagoj, o prieš savaitę – Kanadoje, Toronto. Priminiau, kad gražiai buvo pagerbtas Jūsų nekrologu ir TLE biografija.

Namuose nebūsiu nuo liepos 5 iki rugpjūčio 16 – tarsis atostogausiu, bet rūpės baigti St. Šalkauskio raštų II tomo parengimą.

Visi geri linkėjimai, kuriuos palydžiu viltingu: iki pasimatymo.

Juozas Girnius

***

1988.VI. 26.

Gerbiamas Daktare,

Dėkoju už laišką ir knygą, kurią atvežė tautietis iš Bostono. Dėkoju ir už anksčiau gautas prancūziškas knygas, kurias po truputį skaitau.

Jau du trys mėnesiai, kai Lietuva pradėjo busti iš miego. Apie tai liudija vis drąsesnės bei aštresnės publikacijos spaudoje. Gal jau girdėjote, birželio pradžioje Vilniuje įsikūrė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis, kurio branduolį sudaro nepartiniai ir partiniai inteligentai, jaunimas. Sąjūdis sklinda po Lietuvą, jo lozungai – viešumas, demokratija, suverenitetas. Aš taip pat įeinu į Sąjūdžio iniciatyvinę grupę. Valdžia, atrodo, nelabai nori su Sąjūdžiu konfrontuoti. Birželio 24 Vilniuje, Gedimino aikštėje, vyko Sąjūdžio organizuotas mitingas, kuriame buvo įteikti priesakai Lietuvos delegatams į XIX partinę konferenciją Maskvoje. Susirinkus daugiau kaip 10 000 žmonių, buvo kalbama apie Lietuvos suverenumą, lietuvių kalbos valstybine paskelbimą, istorijos teisingą nušvietimą, kitus opius dalykus. Plevėsavo trišpalvės vėliavos, buvo giedamas Lietuvos himnas. Dar prieš pora savaitių tai buvo neįmanoma. Esame kupini geriausių vilčių.

Į Vašingtono universitetą stažuotis šiais metais, atrodo, neatvyksiu. Gal kada kitais metais. Bet tikiu, kad pasiseks pabuvoti filosofų kongrese Brightone, Anglijoje, rugpjūčio antroje pusėje.

The Encyclopedia of Philosophy – didelė vertybė, man prieinama tik Mokslų akademijos bibliotekoje Vilniuje. Tai nepamainomas informacijos šaltinis, būčiau Jums labai dėkingas. Tik reikėtų taip siųsti, gal po vieną tomą su dedikacija, kad nenukeliautų į Maskvos bibliotekas. Knygos vis dar sunkokai ateina, turėtų ir čia keistis.

Geriausių linkėjimų, tikiuosi pasimatyti.

B. Kuzmickas

***

1988.VIII.30.

Gerbiamas Daktare,

Jūsų VI.26. laišką gavau tik prieš kelias dienas, nes šią vasarą buvau išvykęs iš Bostono. Ši vasara buvo išskirtinai karšta – džiaugiuosi, kad galėjau pabėgti nuo kone visą laiką žmones varginusios 34–36° C temperatūros.

Minėtosioms enciklopedijos pirmą tomą Jums pasiunčiau dar prieš išvykdamas, gal ir apie birželio pusę. Didelėmis raidėmis įrašiau adresatą. Netgi pridėjau žodį „asmeniškai“, kad gėdingiau būtų nusavinti kokiai nors bibliotekai. Turėtumėte būti jau gavę šį tomą. Kai gausiu žinutę, kad laimingai jus pasiekė, žmona protarpiais įpakuos ir kitus tris tomus.

Persitvakymo sąjūdžiu viltingai džiaugiuosi. Malonu, kad jame dalyvauja net keli filosofai. Sąjūdžio žinių Nr.17 skaičiau ir Jūsų str. „Viešumo istorinei tiesai“. Deja, patiems istorikams /Jermalavičiui, Burkevičiui ir kitiems/ vis tebesivaidena „oficialioji“... Atrodo, kad ir A. Čekuoliui sunku laviruoti: mūsų, lietuvių, auditorijai jis kalbėjo, atrodo, nuoširdžiai ir tiesiai, bet amerikiečių televiziją užtikrino „oficialiai“, kalbėjo, kaip „reikia“ kalbėti. Nuostabu skaityti tiesuosius straipsnius. Dar nuostabiau – ir džiugiau – buvo matyti Vingio parkan suplaukusius tūkstančius. Vadinamųjų vaizdajuosčių /video/ kelias pasiekė. A. Čekuolis parodė ir birželio 14 ištrauką.

Tariu: iki pasimatymo – jei ne šį rudenį, tai kitais metais. O tuo tarpu visi geri linkėjimai.

J. Girmius

PS: pašte man sakė, kad vieną laišką turėję gražinti siuntėjui, nes telaikomi tik vieną mėnesį tie laiškai, kuriems reikalaujama adresato parašo. Gal ne Jūsų laiškas sulaukė tokio likimo.

***

1988 spalio 11

Gerbiamas Profesoriau,

Dėkoju už laišką ir enciklopedijos I-ji tomą, kurį sveiką ir gražų gavau prieš pora dienų. Kaip matome, ėjo daugiau kaip tris mėn. Labai reikalingas, nepamainomas kasdieniniame darbe, puiki Jūsų dovana, esu už ją labai dėkingas. Siunčiant kitus tomus, gal vis tik reikėtų ir ant jų užrašyti dedikacijas, nes nesivaržoma nusavinti ir pavienius tomus.

Rugpjūčio mėn. buvau Anglijoje, Brightone, pasauliniame filosofų kongrese. Iš Lietuvos buvome net septyni – neregėtai daug. Bet tik Genzelis ir Minkevičius (pastarasis skaitė pranešimą) nuvyko kaip kongreso dalyviai, likusieji – turistų teisėmis. Todėl ir Brightone išbuvome tik tris dienas, likusias Londone, dar – Oxforde aš sugebėjau pabuvoti, ir Cambridge, išpūdžiai labai stiprūs, gaila, kad trumpai.

Tikiuosi aplankyti Vašingtoną, Katalikų universiteto kvietimu 1989 sausio–kovo mėn. dokumentus parengiau, nors kuo baigsis – neaišku.

Visa vasara ir ruduo buvo labai užimti, dalyvavimas Sąjūdyje atima visą laiką. Sąjūdis Lietuvoje labai populiarus ir įtakingas. Jau ir valdžia pradeda su mumis atviriau kalbėti, nedaryti kliūčių, tai labai svarbu, siekiant respublikos suvereniteto būtina visų jėgų vienybė. Ypač daug darbo artėjant Sąjūdžio suvažiavimui – spalio 22–23 d. Spalio 7 d. Gedimino kalne vėl iškelta trispalvė, tai buvo šventė, tautos džiaugsmo diena. Tikimės, kad tokių dienų bus ir daugiau.

Deja, sustojo beveik visa filosofinė veikla. Gal neilgam.

Tuo tarpu – iki pasimatymo, gal ir abejose pusėse Atlanto. Geriausių linkėjimų visiems Jūsų šeimos nariams.

B. Kuzmickas

***

1988.X.26.

Gerbiamas Daktare,

Dėkui už X.11 laišką, kurį gavau vakar. Jau lūkuriavau žinios, ar pasiųstoji knyga Jus pasiekė. Duosiu žmonai įpakuoti antrąjį tomą. Kitus du pasiųsiu vėlėliau. Per daug gali būti pagundos, visiems trimis tomams einant per tas pačias rankas.

Sąjūdžiu ne tik domiuosi, bet ir be galo džiaugiuosi/net su ašara akyse, žiūrint Vingio parko tūkstančius/. Skaičiau ir Jūsų straipsnį „Viešumo“ išskirtinajame SŽ numeryje. Suvažiavimas ir katedros gražinimas sulaukė ir visos amerikiečių spaudos dėmesio. The New York Times X.24 ir 25 numeruose įdėjo po straipsnį. X.25 numeryje duoti net du straipsniai – antrasis interviu su S. Geda /susilaikau įdėjęs, kad nesukliudytų gauti laišką/. Jei S. Geda negautų iš savo niujorkiečių bičiulių ar jei norėtų ir antros kopijos, mielai jam pasiųščiau. Iš širdies su juo išsikalbėjome.

Džiugu, kad tokį didelį vaidmenį Sąjūdyje turi filosofai /tik mano „specialistų“ tarp jų negirdėti/. Rašytojai jau „grįžta“ iš „čia“ į „ten“. Filosofai, žinoma, kitas reikalas /nors „kitas reikalas“ ir ne visų jų akimis/.

Ne visos angliškos knygos pasiekia adresatus. Lietuviškos knygos pasiekia tik per žmones, jeigu neaptinka. Vargu ar visa tai pasikeis greitu laiku /dar X.7 buvo atimta visai ne politinio pobūdžio knyga/. O kai kas gal ir būtų dabar aktualu. Savo laiku buvau parašęs knygą tautos klausimu /apie 1980–81, be mano žinios, išleista mažesnio formato kontrafaktiniu leidiniu/. Prieš metus aktualia istorine pokario metų tema knygą išleido ir mano sūnus.¹ Vis – tabu.

Jeigu būtų įmanoma, prašyčiau man užprenumeruoti oro paštu „Atgimimą“ /teturiu Nr.1/. J. Urbšio atsiminimai turbūt jau nebegaunami? Beje, ar šį pavasarį gavote mano „opusą“ /1964/?²

Su dideliu džiaugsmu tariau: iki pasimatymo.

J. Girnius

***

1989.03.16.

Gerbiamas – ir brangiu man tapęs – Daktare,

Noriu dar Jums parašyti kelis žodžius – iš visos širdies padėkoti už manęs aplankymą (Jums tokį pasiaukojantį) Bostone.³ Vilniuje 1978 buvome ma-

teši labai trumpai. Laiškinis ryšis lieka mažai komunikatyvus. O dabar iš tiesų susipažinome. Ir tai didžiai brangu.

Mano gyvenimo saulėlydyje buvo tikras džiaugsmas jus sutikti. Knygas ir straipsnius buvau skaitęs. Bet gyvai žmogų pažinti tai lyg iš naujos perspektyvos pažvelgti ir į jo kūrinčius. Linkiu taip pat sėkmingai ir toliau purenti lietuviškosios filosofijos „žemelę“. Nors ir pavadinate „grėsme“ naujų pareigų galimybę Filosofijos institute, linkiu šios „grėsmės“.

Džiugi buvo Jūsų informacinė Lietuvos filosofų apžvalga (paskutinį vakarą). „Problemose“ naujų vardų pasipylimas stebino mane. Dabar orientuojosi toje gausoje.

Jau čia, Floridoje, perskaičiau man padovanotuosius „Atgimimo“ numerius (12–14), kurių paskutiniame buvo pokalbis su Jumis kaip konstitucinės komisijos nariu, o Nr. 13 – straipsnis „Praeities silpnybės ir dabartis“. Iš sūnų būčiau ir negavęs Nr. 13 ir 14. Bet iš jų gavau vėlesnius numerius. Šių metų „Atgimimo“ Nr. 3 (16) radau Jūsų str. „Reikia apsispręsti“, o Nr. 5 (18) skaičiau R. Plečkaičio visai sąjūdietišką tolerancijos analizę. Džiugu, kad filosofai užėmė Sąjūdyje tokį vadovaujantį vaidmenį, ir būtent – patys kūrybingiausieji ir energiškausieji. Nuo J. Minkevičiaus iki A. Juozaičio. Ir vyresnieji, ir jaunesnieji.

Pakilia nuotaika sūnus grįžo iš Vasario 16-sios minėjimo Lietuvoje. Dalyvavo Sąjūdžio kvietimu. Trumpą žodelį tarė Laisvės paminklo atidarymo iškilmėse. Alb. Lozuraitis suorganizavo susitikimą su filosofais, apie 20, universitete. Dalyvavo un-to dėstytojų ir MA kai kurie jaunesnieji filosofai. Nuostabu buvo sūnui, kad galėjo savo knygą „Partizanų kovos Lietuvoje“ autografuoti, ne ant JAV spausdintų, bet ant Lietuvoj „peršviestų“ (padaugintų) egzempliorių. Knygą pardavinėjo „privatininkai – kooperatininkai“. J. Daumanto-Lukšos „Partizanus“ nuvežė bene A. Juozaičiui.

Baigiu jau pabėgimą nuo žiemos. Čia tikrai maloni vasara (o atėjus vasarai, bus kenčiama nuo karščio). Žydi įvairios gėlės. Nuo medžių skinama apelsinai, greipfrutai, citrinos ir kt. Galima ir jūroj pasi-maudyti. Tik viena antra diena buvo vėsesnė. Šiek

¹ Kęstutis Girnius. Partizanų kovos Lietuvoje.....

² Žmogus be Dievo....

³ Lankėsi Bostone...

ties gal ir pailsėjau (svarbiausia, baigiau rengti St. Šalkauskio rinktinių raštų antrą tomą – vis slėgė uždelsimo kaltė).

Viso labo.

Juozas Gėrnis

PS: čia perskaičiau Prienų gimn. mokytojos Andrašiūnienės įdomius atsiminimus (rankraštį iš Lietuvos gautą).

***

Vilnius, 1989.VII.3.

Gerbiamas Daktare,

Dar švieži Amerikos įspūdžiai, bet atrodo, kad jau seniai viskas praėjo, nes darbų ir visokios veiklos nė kiek nemažėja. Su dėkingumu prisimenu Jūsų dėmesį man, viešnagę Bostone. Prieš pora dienų gavau enciklopedijos 7–8 tomą, kiek anksčiau 5–6 tomą ir „Lietuvių literatūrą svetur“. Taigi, turiu visą enciklopediją, esu jums už ją labai dėkingas. Iš filosofinių įvykių paminėtinas seminaras „Filosofija, kultūra, dabartis“, vykęs Filosofijos institute, dalyvaujant trimis profesoriams iš Amerikos Katalikų universiteto Vašingtone. Taigi, ryšiai plečiasi, be to, gerai ir tai, kad seminare buvo kalbama angliškai, mums tai naudinga, drįstant eiti į platesnį pasaulį. Birželio 6–16 dienomis apie 20 žmonių iš Lietuvos dalyvavome Stokholme Baltų studijų konferencijoje. Tai buvo filosofų ir sąjūdininkų grupė, didesnė dalis skaitėme pranešimus. Ryšiai plečiasi ir šia kryptimi. Išėjo iš spaudos mano sudaryta XX a. užsienio etikos antologija („Gėrio kontūrai“), šiom dienom turi pasirodyti mano knyga „Tautos kultūros savimonė“, išsiųsiu Jums abi.

Šiaip jau gyvename aktyviai, pamažu vis laisvėjame, nors tenka vis sunkesnę našta nešti. Tikime, kad ne veltui.

Linkėjimų poniai, geriausios sėkmės.

B. Kuzmickas

***

Gerbiamas ir mielas Daktare,

Rašydamas šį laišką už kone visus metus, pirmiausia noriu Jus iš širdies pasveikinti kaip Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininką, prileidžiu, ir jos organizatorių iniciatorių. PLS erdvėje LMS man atrodo pati reikšmingiausia organizacija, turėsi-

ti budėti, kad iš tiesų būtų visur vadovaujamas principu, išreikštu žodžiais „pasaulėžiūros pliuralizmas ir tolerancija kaip nepakeičiama kultūros vertybė ir visuomenės pažangos sąlyga“. (Mokslo Lietuva, Nr. 2). Tuo pačiu atsistojate atgimusios Lietuvos intelektualinio gyvenimo priešakyje. Visi rektoriai, net dabar ir išrenkami, vykdo tik administracinį darbą. Jūsų, kaip LMS pirmininko autoritetas remiasi moraliniu visuotinumu. Būti visų valdžių sąžine, nors ir neturint valdžios, yra didi aukštuma. Dera, kad ši aukštuma patikėta Jums – filosofui su visuomeniniu angažavimusi. Šia prasme tarčiau – esate gyvenimo filosofas.

Dėkui už „Gėrio kontūrus“ ir „Tautos kultūros savimonę“ (šią pastarąją išstudijuoti atsivežiau į Floridą). Gavau tik prieš Kalėdas – taigi lyg kalėdinę dovaną. Džiaugiuosi, kad pakeliui neužkliuvo ir Jums pasiųstieji filosofijos enciklopedijos tomai. „Lietuvių literatūra svetur“ irgi atėjo mintis Jums pasiųsti, nesgi domitės ir literatūra (esate „L. ir m.“ redakcinėje kolegijoje).

Prisimenu, kaip iš čia išskubėjote kovo 26-tai. Domiuosi iš tolo viskuo, kas vyksta Lietuvoje. Vaikai (t. y. sūnūs) parūpina gausiai sąjūdinės spaudos. Skaičiau ir Jus ir apie Jus. O prieš kokią dieną „Respublikos“ vasario 1 numeryje pradžiuginote prognoze, kad ateinančiais metais galima tikėtis Nepriklausomybės atkūrimo akto.

Per Chicagoje nuo seno veikiančią Lietuvos spaudos agentūrą užsiprenumeravau leidinį „Filosofija–Sociologija“. Ar tai „Problemų“ pakaitas, ar tik naujas panašus leidinys?

Smalsuojuosi, kur ir ką beveikia mano „specialistai“: A. Gaidys, B. Deksnys ir I. Zaksas (šiam vargšui vis neduoda ramybės žmonos atsiminimai). V. Lazutkos tikriausiai nėra Filosofijos institute?

Įdedu trejetą iškarpų prisiminti lankymuisi čia, JAV. Prijungiu ir vienos savo paskaitos xerox kopiją iš „Draugo“ dienraščio. Kai buvau iš Lietuvos paprašytas paruošti savo rašinių bibliografiją, beversdamas savo „archyvus“, pasidariau ir kai kurių straipsnių kopijas. Aptikau, kad buvau pamiršęs net stambesnius dalykus.

Beje, jei Filosofijos institutas turėtų savo biblioteką su rankraščių skyriumi, galėčiau tą savo bib-

liografiją prisiųsti, kai grįšiu į Bostoną. O gal domėtumės ir Jūs po to ją gauti.

Likdamas Jums neužmirštamai dėkingas už manęs aplankymą gyvenimo saulėlydyje, linkiu viso geriausio Jums ir Poniai (neseniai „Kultūros baruose“ skaičiau jos str. apie Nietzsche).

1990. II. 14.

Juozas Girnius

***

1991. I. 16

Didžiai Gerbiamas Daktare,

Pasitaikius progai, persiunčiu iškarpas su Jūsų nuotraukomis ir tekstais, liečiančiais Jus.

Liekate mano mintyje visą laiką. Kai V. L. beveik visą laiką kelionėse, galvoju, pirmiausia Jūs jį pavaduojate. Jau lankydamasis JAV domėjotės politika /tauriąja prasme/. Gėriuosi, kad filosofai taip tapę dabar gyvenimo filosofais. Suprantu Jus ir Ozolą, bet ne viską suprantu laisvųjų /be pareigų/ jauniesniųjų filosofų bandymuose kurdinti demokratiją. Tikiu, patys dabar mato, kad demokratijai privalus ir vieningumas – atsakingas vieningumas.

„Deimantinė“ sukaktis negali žmogaus džiuginti. Bet džiugino V.25 renginys Vilniuje. Esu didžiai Jums dėkingas, kad buvote sutikę jame dalyvauti, nors ir buvote sutrukdytas. Gavau to renginio programą su žodį tarusiųjų parašais. Už Jus buvo pasirašiusi Jūsų žmona /jei teisingai įskaičiau/. Perduokite jai mano padėką.

Savo laiku buvau Jums pasiuntęs savo IV Mokslo ir kūrybos simpoziume skaitytą paskaitą „Mokslas ir tauta“. Ar nebuvo galima jos kur nors paskelbti?

Šį pavasarį planuočiau vėl aplankyti Lietuvą ir dalyvauti LKMA suvažiavime, pirmame Vilniuje. Prisimenu Jūsų pasisakymą, kad galėtumėte tokia suvažiavime dalyvauti ir Jūs. Dabar, žinoma, viskas yra netikra.

Vėl Lietuva pasaulio akyse /spaudoje, per radiją, televizijoje/, kaip kad buvo kovo 11 dienomis. Tik dabar tai nebe džiaugsmo, o gedulo minėjimas. Gal pamaži žmonės paveiks ir valdžias.

Viltinių ir laimingų metų Jums ir Lietuvai.

Nuoširdžiai Jūsų

Juozas Girnius